

COMPETENȚE ALE CADRELOR DIDACTICE ÎN DOMENIUL INSTRUIRII MEDIATICE

Zinaida GRIBINCEA,
lector

Summary

This article provides an analysis of skills needed by teachers in training media, which depends, in large part, the quality and purpose of educational action. In order to provide quality education in the academic training, the teacher must possess certain professional skills and apply innovative instructional techniques and strategies.

Actualmente, transformările în sfera jurnalismului practic, precum și tendințele de ajustare a învățământului universitar la politicile educaționale europene au provocat, inevitabil, o multitudine de schimbări în aria procesului de instruire a viitorilor specialiști în domeniul mediatic, modernizarea fiind un deziderat al filosofiei educației moderne. Tematica competențelor profesionale ale cadrelor didactice în domeniul instruirii mediatică este una actuală și semnificativă, în sens teoretic și practic, comună și particulară în același timp, dacă ne referim la varietățile contextuale în care se regăsește. Astfel, competențele profesionale pe care trebuie să le posedă ori să le autoperfecționeze profesorul implicat în activități de instruire mediatică sunt diverse și din punctul de vedere al conținutului, precum și al statutului profesionistului implicat în acest proces, în funcție de aria în a cărei limite se consumă activitatea educațională (educarea mediatică a publicului ori instruirea academică a profesioniștilor în domeniul mediatic).

În literatura de specialitate există câteva abordări privind procedura de evaluare a gradului de profesionalism al cadrelor didactice din învățământul superior: abordarea formală, normativă, evaluarea de către colegii de breaslă, evaluarea de către studenți, abordarea bazată pe competențe [8]. Dintre toate, abordarea bazată pe competențe este echivalentă cu profesionalismul formatorului implicat în procesul de instruire mediatică, competența profesională fiind punctul forte ce determină calitatea interacțiunii dintre eventualii parteneri educaționali.

Conceptul *competență profesională* în sens general este înțeles drept termen de capacitate a unui specialist într-un anumit domeniu de a rezolva sarcini și de a atinge obiective în corespundere cu standardele profesionale, ori, în altă ordine de idei, competența reprezintă un efect sinergetic – rezultat al sintezei cunoștințelor, abilităților, deprinderilor, precum și o serie de calități personale și profesionale

care asigură îndeplinirea activităților în raport cu cerințele funcționale și profesionale. Competența profesională mai este definită și ca:

- stare psihică care permite de a acționa independent și responsabil în plan profesional;
- o anumită disponibilitate – rezultat al instruirii în limitele unei specialități;
- calificare și autoperfecționare științifico-profesională;
- potențialitate în rezolvarea sarcinilor și atribuțiilor profesionale [6].

În planul pedagogiei jurnalistice, competența profesională reprezintă un sistem de cunoștințe, abilități și capacități ce constituie fundamentul activității cadrului didactic în calitate de savant și pedagog, iar în plan structural cuprinde următoarele componente: componenta cognitivă sau intelectual-pedagogică, componenta personală, componenta informațional-comunicativă, componenta tehnologică [8].

Componenta cognitivă sau intelectual-pedagogică asigură posibilitatea de anihilare a stereotipurilor referitoare la activitatea pedagogică și interiorizarea unor noi mijloace și posibilități de autorealizare profesională [4]. În această ordine de idei, componenta respectivă se caracterizează prin prisma următoarelor criterii: cunoștințe actualizate/integrate, capacitate de autoperfecționare, aptitudini creative, gândire critică, flexibilă, capacitate de analiză reflexivă privind diverse situații și contexte profesionale, cunoașterea și aplicarea tehnologiilor noi de instruire adaptate la disciplinele predate, orientare spre corelare eficientă dintre teorie și practică în interesul dezvoltării unei poziții profesionale active și a gândirii pragmatice a viitorilor specialiști; asigurarea feedback-ului și a reversibilității în instruire prin control și autocontrol.

Componenta informațional-comunicativă reprezintă abilități de comunicare și stabilire a contactului în diverse situații, de selectare a mijloacelor adecvate de interacțiune, abilități de colaborare cu diverși subiecți sociali în diverse contexte.

Componenta tehnologică (competențe digitale) presupune dezvoltarea unor abilități necesare la nivel de aplicare a unor noi metode de instruire, în procesul de predare-învățare-evaluare, dar și în scopul unei interacțiuni eficiente dintre partenerii educaționali.

Componenta personală se referă la caracteristicile personale ce conturează statutul profesional al cadrului didactic în calitate de formator: responsabilitate, independență în planul activității didactice și științifice, inițiativă, poziție autocritică, exigențe față de sine în calitate de profesionist, deschidere către inovații și capacitate de autoperfecționare. Totodată, componenta respectivă vizează calitățile care conturează statutul psihologic al acestuia: activism, politețe,

prezența simțului umorului, optimism, implicare etc. Componenta respectivă are un rol primordial în realizarea unei interacțiuni constructive între partenerii educaționali, o premisă și un factor determinant al contactului ulterior ori al eficienței colaborării parteneriale dintre profesor/formator și educabil.

Competențele cadrelor didactice implicate în procesul de instruire academică reprezintă o dimensiune importantă a învățământului jurnalistic orientat spre schimbare și inovare sub toate aspectele, astfel încât studenții să aibă acces la servicii educaționale de calitate – factor decisiv în asigurarea competitivității acestora pe piața muncii. Reglementările Asociației Europene pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior includ prevederi care garantează calitatea învățământului superior, calitatea serviciilor educaționale fiind unul dintre obiectivele fundamentale ale legislației în domeniu [1]. Acest fapt este consemnat în standardele și recomandările respective, conform cărora profesorul este resursa de bază în procesul de studii, iar calitatea și nivelul de pregătire al educabilului/absolventului depinde de calitățile cognitive și personale ale acestuia. În acest context, cadrele didactice au misiunea, fiind exponenți ai mediului academic, de a fi „cu un pas înainte” în planul inovațiilor didactice, metodelor, strategiilor și al tehnicilor inovative de instruire, în conformitate cu cerințele noii filosofii educaționale, care presupune, de rând cu alte aspecte, eliminarea distanței dintre pedagog și student, accentele fiind puse pe parteneriat și colaborare [3].

Astfel, în paralel cu ansamblul de competențe profesionale necesare în domeniul instruirii mediatice, profesorul trebuie să fie pregătit de a-și atribui și asuma, în virtutea sarcinilor profesionale, diverse roluri: de coleg, actor, moderator, antrenor (care joacă în echipa ori în favoarea studentului), profesor – generator de idei [2].

O dimensiune aparte a instruirii mediatice se referă la formarea cadrelor didactice implicate în activități educaționale ce vizează diverse categorii ale publicului consumator, în vederea dezvoltării unor abilități intelectual-morale și competențe necesare unui consum rațional, selectiv și eficient al mesajelor mediatice. Pregătirea calificată a cadrelor este o condiție de bază a finalității actului educativ, în limitele cadrului instituțional, dar și extrainstituțional, indiferent de nivelul de instruire, categoria socială și vârsta educabilului care, ulterior, în urma acțiunii educative, trebuie să-și construiască propria strategie motivațională, atitudinală și comportamentală în raport cu fluxul informațional. Astfel, în conformitate cu obiectivele Declarației de la Grunwald (1982), Alexandria (2005) și Paris (2007) [7], sub egida UNESCO a fost elaborat un standard curricular privind instruirea pedagogilor, care prevede formarea următoarelor competențe mediatice și informaționale de bază: înțelegerea rolului mediei și a informației pentru democrație; înțelegerea conținutului mediatic și a variantelor de utilizare;

acces eficient și operativ la informații; evaluarea critică a informației și a surselor de informare; utilizarea formatelor media tradiționale și digitale; determinarea contextului sociocultural de elaborare a produsului mediatic; promovarea competenței mediatică și informaționale în societate [7].

În cazul educației mediatică formale, performanțele educabilului la nivel de consum mediatic depind în mare măsură și de nivelul de pregătire al profesorului implicat în acest proces, astfel competențele în cauză vizează următoarele conținuturi:

1. *Înțelegerea rolului mediei și al informației pentru democrație* este o competență fundamentală care presupune formarea unei viziuni de ansamblu asupra misiunii mass-mediei într-o societate bazată pe valori și pe principii democratice și a rolului instituțiilor mediatică în funcționarea democrațiilor autentice. Profesorul implicat în procesul de educație mediatică identifică funcțiile mass-mediei și explică semnificația lor în contextul formării poziției civice a indivizilor și a competențelor acestora de a adopta de sine stătător decizii, ținând cont de fluxul informațional existent. Formarea acestei competențe presupune abilități de:

- identificare, descriere și evaluare a funcției de serviciu public al mass-mediei și al altor furnizori de informații în societatea democratică;
- înțelegere a conceptelor fundamentale așa ca: libertatea de exprimare, accesul la informație, precum și drepturile fundamentale, stipulate în articolul 19 al Declarației cu privire la Drepturile Omului;
- explicare și descriere a legăturii dintre competențele mediatică și informaționale, poziție civică și democrație;
- evaluare a pluralismului mediei și al altor furnizori de informații în calitate de platforme ale dialogului intercultural;
- analiză și explicare a noțiunii de independență redacțională și politică editorială;
- caracterizare și evaluare a jurnalismului ca activitate în serviciul public;
- interpretare a normelor etice privind activitatea în sfera mediatică;
- identificare a căilor de depășire a obstacolelor în procesul de reflectare mediatică a realității.

2. *Înțelegerea conținutului mediatic și a variantelor de utilizare* – competență care se referă la identificarea și stabilirea unor raporturi viabile, funcționale dintre individ și mass-media. Accentele în formarea cadrelor didactice se pun, în acest caz, pe cunoștințe și pe înțelegerea diverselor modalități de utilizare a produsului mediatic în sfera personală și profesională, precum și pe relațiile dintre cetățeni și conținutul mediatic, care poate fi utilizat în diverse scopuri. Competența respectivă permite:

- interpretarea adecvată a textelor mediatice și stabilirea eventualelor legături dintre diverse materiale de presă, a contextului și a valorilor reflectate în media;
- utilizarea abordărilor existente pentru a analiza stereotipurile generate ori promovate prin intermediul mass-mediei; recunoașterea stereotipurilor ce servesc unui grup social și determinarea metodelor utilizate pentru perpetuarea acestor stereotipuri;
- cercetarea cazurilor de reprezentare veridică și falsă a informației în mass-media, precum și a omisiunilor informației valoroase în plan social, dar care este neglijată de către canalele mediatice, în special, de către cele publice, contrar misiunii acestora.

3. *Acces eficient și operativ la informații.* În acest caz, profesorul trebuie să aibă abilități de a identifica căile de acces la informația necesară, de a determina potențialele surse de informații, indiferent de tipul și formatul în care aceasta se regăsește, de a evalua sursele din punctul de vedere al veridicității și al solidității lor.

4. *Evaluarea critică a informației și a surselor de informare.* Competența dată vizează dezvoltarea unor mecanisme și strategii proprii de evaluare și consum al informațiilor, care implică, în mod cert, dimensiunea cognitivă, afectivă, atitudinală și comportamentală a individului în raport cu informația mediatică. Miza principală în acest caz constă în formarea unor abilități de evaluare critică, divergentă, și de punere la îndoială a credibilității informației, dacă aceasta nu corespunde unor criterii ce atestă calitatea ei. Astfel, profesorul trebuie să cultive studenților capacitatea de a analiza, cerceta și compara informația din diverse surse pentru a evalua veridicitatea, exactitatea, precizia, autoritatea sursei, promptitudinea și imparțialitatea ei. De asemenea, se impune cultivarea deprinderilor:

- de a utiliza diverse criterii de evaluare (claritate, precizie, eficiență, imparțialitate, fapte relevante) a surselor de informare (site-uri web, programe de știri, publicitate etc.);
- de a recunoaște informația tendențioasă, strategiile și tacticile de manipulare mediatică;
- de a recunoaște contextele culturale, sociale etc. în care se creează informația și de a înțelege cum influențează acestea asupra percepției și interpretării mesajului mediatic;
- de a înțelege spectrul de tehnologii mediatice;
- de a utiliza un ansamblu de metode pentru interpretarea textelor mediatice care au la bază procesele de analiză, sinteză, generalizare, concretizare, comparație, abstractizare.

Receptorul mesajului mediatic trebuie să fie capabil de a elabora concluzii și generalizări, precum și de a sintetiza materialele vizionate, pentru a percepe adecvat evenimentele mediatizate ori de a distinge părțile componente ale textelor mediatic pentru a determina subtextul ori substratul psihologic al acestora.

5. *Utilizarea formatelor media tradiționale și digitale.* Competența dată se referă la însușirea tehnologiilor tradiționale și digitale de comunicare, și, de asemenea, utilizarea acestora în diverse scopuri și contexte.

6. *Determinarea contextului sociocultural în care s-a elaborat produsul mediatic* – competență ce vizează direct practicile specifice jurnalismului, astfel profesorul poate forma studenților cunoștințe și competențe de înțelegere a proceselor de creare a conținutului mediatic într-un context sociocultural determinat. Prin urmare, obiectivele instruirii, se axează, acest caz, pe:

- dezvoltarea unor abilități de analiză a modalităților de persuasiune prin prisma diferitor genuri de presă;
- crearea textelor mediatic, conform normelor specifice genului concret de material de presă, prezentând informația din diverse puncte de vedere;
- descrierea și analiza mass-mediei în integritatea ei ca platformă a dialogului intercultural;
- evaluarea critică a funcționalității și eficienței sociale a instituției mediatic în sensul asigurării libertății civice specifice societăților democratice și a diversității culturale prin prisma produsului mediatic difuzat;
- explicarea impactului factorilor tehnici, în special în cazul jurnalismului audiovizual, asupra conținutului informației.

7. *Promovarea competenței mediatic și informaționale.* Este o competență care exprimă o anumită finalitate a acțiunii educative și constă în faptul că studenții pot aplica cunoștințele și abilitățile cultivate în procesul instruirii pentru perpetuarea competenței mediatic și informaționale în mediul academic. Ea oferă posibilitate profesorului să evalueze integral procesul de transmitere a cunoștințelor, eficiența acestuia și, în funcție de necesitate, să implementeze strategii și tactici pedagogice care ar spori randamentul transferului de cunoștințe.

În structura paradigmelor pedagogice ale instruirii mediatic, cadrul didactic și educabilul au anumite roluri bine determinate și activități ce se raportează în mod direct la mass-media: ei studiază, analizează, descriu, evaluează produsele mediatic, aplicând în acest sens o serie de metode interactive și tactici de instruire. În acest context, jurnalismul, mijloacele mediatic și audiența sunt coordonate ale modelului pedagogic și, în același timp, obiect al cercetării ori arie experimentală pentru beneficiarii actului educativ.

Există mai multe modele care explică și particularizează la nivel conceptual și aplicativ variante de implementare a demersului educativ, din perspectivă pedago-

gică și jurnalistică. În opinia autoarei I.Jâlavskaia, modelul interactiv (jurnalistic) se bazează pe un sistem ierarhic de relații între participanții actului educațional consumat în spațiul mediatic, în care reprezentanții sistemului mediatic, implicați în procesul de educație mediatică, preiau funcția de pedagog, aplicând în acest proces diverse tehnologii educaționale. Prin urmare, jurnalistul abordează beneficiarii acțiunii educaționale în calitate de reprezentanți ai audienței, iar rolurile „pedagog”–„educabil” se combină ori se suprapun cu rolurile jurnalist–auditoriu, astfel modelul interactiv (jurnalistic) presupune existența unui parteneriat și activități de creație în comun a profesioniștilor în domeniul mass-mediei și a viitorilor jurnaliști. Finalitatea unui astfel de parteneriat constă, de asemenea, în formarea competenței mediatică a acestora, tipul respectiv de acțiune educativă deosebindu-se de alte modele de instruire instituționalizată [5].

Actualmente, dimensiunea interactivă reprezintă un deziderat al educației formale, în contextul în care unul dintre obiectivele actuale ale învățământului universitar modern se referă la tranziția de la învățământul informațional-comunicațional la cel bazat pe modelare. Cercetătoarea I.Jâlavskaia identifică două modele reprezentative în planul instruirii mediatică – modelele pedagogic și interactiv (jurnalistic), care sunt descrise în continuare.

1. *Modelul pedagogic al instruirii mediatică* are drept scop dezvoltarea competenței mediatică, astfel subiecții activității educative sunt, pe de o parte, cadrele didactice din mediul academic și cele din mediul jurnalistic, iar de cealaltă – beneficiarii (studenți); în calitate de strategii educaționale sunt aplicate tehnicile de influență; mijloace de instruire aplicate – demonstrația, sugestia, descrierea; forme de instruire diverse (în funcție de tipul educației: formală, nonformală); finalitate – educarea unor personalități competente în planul consumului mediatic.

2. *Modelul interactiv (jurnalistic)* are drept scop dezvoltarea competenței mediatică orientate spre formarea imaginii pozitive a mijloacelor de informare și a relației instituție de presă–auditoriu. În acest context se impune necesitatea formării competențelor de construire a dialogului dintre studenți și publicul cărui ea se adresează prin scriitura lor de presă, în scopul formării culturii de implicare a segmentelor de public în crearea produsului mediatic. Întru realizarea acestui deziderat se utilizează strategiile comunicaționale bazate pe interacțiune, mijloacele de instruire prin modelare, formele de instruire din domeniul creației – crearea produselor informaționale (presă scrisă, TV, radio, Internet; ateliere, întâlniri, master class, training) la sugestia publicului și potrivit așteptărilor acestuia. Finalitatea acestui model rezidă în formarea unui spațiu comunicațional de colaborare cu audiența, crearea imaginii pozitive a mijloacelor de informare în masă, sporind prin aceasta tirajul, ratingul și profitul.

Putem menționa astfel o serie de caracteristici care diferențiază, din perspectiva acestor modele, activitatea de instruire pe domeniul jurnalismului: obiectivele stipulate, interactivitatea instruirii, caracterul aplicativ, finalitatea acțiunii educaționale, motivația ambilor parteneri educaționali, precum și competențele profesionale ale cadrelor didactice. Este cert faptul că, spre deosebire de modelul pedagogic, care pune accent pe educarea unor valori, dar nu este bine ajustat la nivelul instituțiilor de învățământ, dar și a sistemului de învățământ în integritatea lui, cel jurnalistic nu revendică instruirea publicului ca prioritate a instituției mediatică, aceasta având o altă misiune socială și care, în societatea contemporană, este axată pe creșterea indicatorilor de rating, a profitului și nu pe educarea maselor. În consecință, doar utilizarea combinată a acestor două modele poate conferi actului educațional pe domeniul jurnalismului sens și eficacitate.

În concluzie putem afirma că implementarea formelor, metodelor, mijloacelor inovative de instruire în scopul formării unor profesioniști de înaltă calificare este eficientă doar în condițiile de dezvoltare a competențelor profesionale ale cadrelor didactice. Or, anume formatorul conștientizează responsabilitatea socială și misiunea lui în sistemul educațional în cadrul căruia inovația și performanța sunt deziderate și obiective-cheie, iar cerințele privind abordarea inovațională a activității didactice au un rol edificator, dar și tranzitiv, deoarece modernizarea unui stat este posibilă prin modernizarea învățământului profesional, iar cel jurnalist reprezintă temelia celei de-a patra puteri în stat.

Referințe bibliografice:

1. Standarde și linii directoare pentru asigurarea calității în Spațiul European al Învățământului Superior (ESG). Disponibil: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Romanian_by%20ANOSR.pdf [accesat 1.02.2016].
2. Баканов Р. П. Трансформация профессиональных ролей преподавателя при обучении студентов-журналистов спецдисциплинам. В: *Теория и практика современного журналистского образования: сб. научно-методических статей и материалов*. Казан. гос. ун-т, 2009. Disponibil: <http://old.kpfu.ru/f13/rbakanov/index.php?id=3&idm=0&num=34> [accesat 31.01.2016].
3. Гринкруг Л. С. *Человеческий потенциал вуза пртребности и возможности развития*. Disponibil: <http://www.rae.ru/monographs/177> [accesat 1.02.2016].

4. Гуцу Е. Г. Когнитивный компонент в структуре профессиональной компетенции преподавателя высшей школы. В: *Современные проблемы науки и образования*, 2013, nr.1 <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=8501> [accesat: 1.02.2016].
5. Жилавская И. В. *Интерактивная (журналистская) модель медиаобразования*. Disponibil: <http://www.mediascope.ru/node> [accesat 1.02.2016].
6. Кузьмина, Л. Г. Компетентностный подход в высшем профессиональном образовании: современное состояние и перспективы развития. Disponibil: <http://cyberleninka.ru/article/n/kompetentnostnyy-podhod-v-vysshem-professionalnom-obrazovanii-sovremennoe-sostoyanie-i-perspektivy-razvitiya> [accesat: 1.02.2016].
7. *Медийная и информационная грамотность: программа обучения педагогов*. Disponibil: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214706> [accesat 02.01.2016].
8. Семергей С. В., Блохин А. Л. *К вопросу о профессиональной компетенции преподавателей высшего образования*. Disponibil: <http://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-professionalnoy-kompetentsii-prepodavateley-vysshego-obrazovaniya> [accesat 31.01.2016].